

Ks. dr hab. Wiesław Łużyński, prof. UMK
Wydział Teologiczny
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
ul. Gagarina 37, 87-100 Toruń

Toruń 27.04.2022 r.

Recenzja rozprawy doktorskiej
ks. mgr. lic. Krzysztofa Krawczyka
pt. „Wizja Kościoła w papieskich orędziach i przemówieniach na
Światowe Dni Młodzieży”
napisanej pod kierunkiem ks. prof. dra hab. Tadeusza Borutki,
Kraków 2022.

Eklezjologia jest jednym z najbardziej dyskutowanych tematów w teologii. W odniesieniu do Kościoła formułuje się wiele pytań. Czym a może bardziej Kim jest Kościół. Co jest jego istotą, jaka jest jego relacja do świata? Szczególnie po II Soborze Watykańskim aktualne stało się pytanie o możliwość zmieniania struktur eklezjalnych i „reformowania” Kościoła. Jak daleko i w którym kierunku ta reforma powinna zmierzać? Na ile Kościół jest Chrystusowy, a na ile „nasz” – w sensie możliwości zmieniania jego instytucjonalnej strony zgodnie z przekonaniem większości wiernych. Naprzeciw tym pytaniom wychodzi rozprawa doktorska Ks. Krzysztofa Krawczyka pt.: „Wizja Kościoła w papieskich orędziach i przemówieniach na Światowe Dni Młodzieży”. Doktorant podejmując ten temat stara się włączyć w dyskusję dotyczącą wspólnoty wiary i przedstawić w tej kwestii nauczanie papieskie skierowane do młodych. Jest to przesłanie adresowane do tych, którzy są nadzieją Kościoła a jednocześnie wyraźnie się od niego dystansują, a nawet od niego odchodzą.

1. Formalny i metodologiczny aspekt pracy.

Praca zawiera podstawowe elementy formalne jak wstęp, rozdziały stanowiące korpus pracy, następnie zakończenie, spis skrótów oraz bibliografię. W obszernym wstępie autor szeroko wprowadza w zagadnienie Światowych Dni Młodzieży. Wydaje się, że bardziej właściwe byłoby tu

wprowadzenie do tematów eklezjologicznych, związanych np. z obecną sytuacją Kościoła. Autor precyzuje, że „celem rozprawy jest próba ukazania inspiracyjnego wpływu przesłań Światowych Dni Młodzieży na poznanie i zrozumienie przez młodych ludzi misji Kościoła” (s. 12-13). W realizacji tego celu stawia sobie wymagające zadanie „przebadania wszystkich orędzi i wystąpień papieskich wygłaszanych podczas Światowych Dni Młodzieży, zapoznania się z historią tych dni i organizacją, a także poznania ich przebiegu i społecznego odbioru” (s. 14). Rzeczywiście Autor wykorzystał w swojej pracy papieskie orędzia skierowane do młodych oraz wiele przemówień i homilii. Wyszczególniona w bibliografii baza źródłowa jest obszerna i w pracy dobrze wykorzystana. Wydaje się, że Doktorant mógł wyraźniej wyartykułować w zakończeniu fakt, że cel zarysowany we wstępie został zrealizowany. W pracy obszernie przedstawiono genezę i historię Światowych Dni Młodzieży (s. 11-12) oraz ich organizację (s. 9-11). Doktorant prezentuje szerszy kontekst tych wydarzeń. Ukazuje jak bogaty i wieloaspektowy był program tych spotkań. Struktura pracy jest logiczna i uporządkowana. Czytelnik łatwo zapoznaje się z głównymi zawartymi w niej zagadnieniami. Przypisy stosowane są poprawnie i konsekwentnie. Podawany jest w nich pełny rekord bibliograficzny. Baza źródłowa jest obszerna i wystarczająca dla rozprawy doktorskiej. Zatem formalna strona pracy jest poprawna i nie budzi zastrzeżeń.

2. Struktura i treść pracy

Ciekawe jest ujęcie całego tematu w kluczu podstawowych funkcji Kościoła. Doktorant najpierw wskazuje na nowe elementy w prezentacjach soborowej eklezjologii, podnoszony w związku ze Światowymi Dniami Młodzieży. Rozpoczyna swoją analizę od nowych treści dotyczących wspólnoty kościelnej w przesłaniu papieskim. Wprowadza w ten sposób do dalszych rozważań opartych na podstawowych funkcjach Kościoła. Jego ważnym zadaniem jest *munus docendi*. Kościół głosi Chrystusa, który jest Słowem Ojca. Jednak oprócz tego proklamuje Ewangelię poprzez świadectwo służby (*Ministerium Ecclesiae*). Ścisła łączność z Chrystusem owocuje miłością bliźniego, służbą braciom i siostram we wspólnocie. Czytelnik oczekiwałby jednak rozszerzenia tematu, uszczegółowienia na czym miałyby ta służba polegać. Autor ogranicza się jedynie do stwierdzenia, że *novum* w eklezjologii papieskiej jest służba. Drugim nowym elementem jest ukazanie Kościoła jako wspólnoty miłosierdzia. Autor dokonuje tu przeglądu

stanowisk dotyczących jego istoty. Za Janem Pawłem II wskazuje, że polega ono na dowartościowaniu, podnoszeniu w górę, wydobywaniu dobra spod wszelkich nawarstwień zła. (DiM 13). Podkreśla, że nie jest to cnota jedynie indywidualna, ale odnosi się do całej wspólnoty. Kościół powinien być miejscem wzajemnej pomocy, służby i okazywania miłości. Miłosierdzie nie polega na pobłażaniu grzechowi lub jego akceptacji, ale jest pomocą w nawróceniu i wyzwaniu się od niego. W relacjach międzyludzkich jest ono możliwe jedynie dzięki doświadczeniu tej łaski ze strony Boga. Następnym nowym elementem jest podkreślenie roli i miejsca młodego pokolenia w życiu Kościoła. Są oni przyszłością społeczeństwa i świata oraz nadzieją Kościoła. Znajdują się w szczególnym okresie życia. Stawiają sobie ważne pytania dotyczące jego celu i sensu, poszukują swojego miejsca w społeczeństwie. Są uwrażliwieni na sprawiedliwość, miłość i solidarność. Trzeba aby odnaleźli swoje miejsce również w Kościele i wnieśli do jego wspólnoty wymienione wartości. Autor dobrze charakteryzuje ten okres życia. Mógłby jednak głębiej przedstawić miejsce młodych w Kościele oraz ich szczególną rolę we wspólnocie eklezjalnej. Doktorant scharakteryzował również macierzyńską rolę Najświętszej Maryi Panny we wspólnocie wierzących. Ona jest wzorem Kościoła. Żyje w jedności z Chrystusem, słucha Słowa Bożego i podąża za nim. W czasie Zwiastowania stawia wysłańcowi Bożemu pytania i oczekuje odpowiedzi. Podąża w pielgrzymce wiary i wypełnia wolę Bożą. Jest dla młodego pokolenia wzorem wiary rozumnej, ufnej, powierzającej się miłości Boga. Wymienione zagadnienia wprowadzają w tajemnicę Kościoła głoszoną przez papieży w czasie Światowych Dni Młodzieży.

W następnych częściach pracy Ks. Krawczyk ukazuje Kościół przez pryzmat trzech jego funkcji (*tria munera*) jakimi są *martyria* – czyli udział w głoszeniu Słowa Bożego i dawanie świadectwa, *liturgia* – wyrażająca się poprzez sprawowanie sakramentów oraz *diakonia* – czyli świadczenie miłości we wspólnocie. Omawiając uczestnictwo młodych w funkcji określanej jako *martyria* autor podkreśla, że warunkiem przekazywania wiary jest najpierw jej pogłębienie i osobiste przeżywanie. Początkiem ewangelizacji jest osobiste spotkanie z Chrystusem i otwarcie na działanie Ducha Świętego. Postępująca sekularyzacja domaga się misji *ad intra*. Młodzi powinni być misjonarzami w swoich środowiskach, w szkole, grupach rówieśniczych. Ważnym narzędziem w szerzeniu wiary powinny być środki społecznego przekazu tak bardzo rozpowszechnione w świecie

współczesnym i wykorzystywane przez młodych. W świadectwie wiary młodzi powinni odkrywać i wykorzystywać talenty jakimi obdarzył ich Duch Święty. Wiara umacnia się, gdy jest przekazywana. Kolejnym wymogiem świadectwa młodych jest jedność wiary i życia. Wielkim błędem jest istnienie dwóch równoległych dróg. Z jednej strony zaangażowanie w życie Kościoła, a z drugiej zupełnie nie związana z nim obecność w sferze publicznej. Autor podkreśla, że istnieje tylko jedna droga, którą przeszedł Mistrz i prawdziwemu uczniowi nie wolno szukać innej. Jedność taka wymaga jednak nieustannego nawracania się i wierności Chrystusowi. Kroczenie drogą wiary domaga się zachowania zdrowego dystansu do dóbr materialnych, szybkiej kariery, przeżywania płciowości bez odpowiedzialności, powierzchownego podejścia do ważnych kwestii życiowych. Potrzeba również rezygnacji z koncentrowania się wyłącznie na sobie. Świadek (*martyr*) swoim życiem wskazuje na Chrystusa, gdyż jest z Nim ściśle zjednoczony. Świadectwo jest konsekwencją wiary. Młodzi są posłani by świadczyć o Chrystusie w rodzinach, miejscach studiów i odpoczynku. Mają siać ziarno Słowa Bożego w szkołach, na uniwersytetach, miejscach rozrywki.

W rozdziale trzecim Doktorant omawia doświadczenie *liturgii* w życiu młodego pokolenia. Kościół – Mistyczne Ciało Chrystusa sprawuje kult publiczny (KL 7). Pierwszym warunkiem posługiwania Kościoła w świecie jest modlitwa. W czasie modlitwy człowiek doświadcza, że jest partnerem rozmowy, że jest kimś ważnym, że jest osobą. W Chrystusie człowiek odkrywa swoją osobową godność. Dzięki niej może poradzić sobie z przeciwnościami życia doczesnego. Kościół jest również miejscem słuchania i rozważania Słowa Bożego. Zaproszeni do życia Słowem są wszyscy chrześcijanie, w tym szczególnie młodzi, którzy poszukują odpowiedzi na ważne życiowe pytania. Szczególną praktyką w poznawaniu głębi Słowa Bożego jest *lectio divina*. Młodzi zaproszeni są również do życia sakramentalnego. Chrzest obmywa ich z grzechu, odradza i czyni dziećmi Bożymi. Bierzmowanie mocniej łączy ich z Kościołem i zobowiązuje do odpowiedzialności za wspólnotę. Eucharystia buduje Kościół, urzeczywistnia więź z Bogiem i wspólnotą. Kolejnym elementem posługi wspólnoty wiary określanej jako *liturgia* są różne formy uświęcania czasu. W tym paragrafie czytelnik jedynie częściowo zapoznaje się z formami jego uświęcania. Zawarta jest w nim raczej ogólna charakterystyka okresu młodości. Doktorant stwierdza, że poświęcenie czasu dla Boga porządkuje

wszelkie relacje i aktywności człowieka. Dokonuje rozróżnienia na *chronos* – prosty upływ czasu i *kairos*, który należy przeżywać świadomie. Jest to bowiem czas zbawienia. Czas przepełniony obecnością Boga, który przez Chrystusa wszedł w historię człowieka i świata. Następnie Autor po raz kolejny charakteryzuje młodość jako szczególny okres w życiu człowieka. Doktorant omawia odkrycie powołania, znaczenie piękna przyrody oraz pracy w życiu młodych. Paragraf należałoby bardziej uporządkować i wyraźniej wskazać jaki jest związek podejmowanych zagadnień z ogólnym tematem uświęcania czasu. W paragrafie tym możemy spotkać obszernie cytaty nauczania papieskiego nie opatrzone komentarzem (s. 106, 109). Słabe jest również podsumowanie całego, ciekawego w swej strukturze rozdziału.

Ostatnim z *tria munera* jest *diakonia*. Wzorem dla niej jest postawa samego Chrystusa, który służył ludziom i takiej postawy uczył swoich uczniów. Zdaniem Doktoranta Kościół wypełnia tę funkcję poprzez przygotowanie do życia małżeńskiego i rodzinnego. To rodzina jest szkołą bogatszego człowieczeństwa. W niej kształtują się dojrzałe postawy życiowe. Ta posługa Kościoła jest niezwykle ważna we współczesnym kontekście społecznym, który tworzy kultura tymczasowości i prowizoryczności. Doktorant słusznie omawia trzy etapy przygotowania do małżeństwa: dalsze, bliższe i bezpośrednie. Podkreśla znaczenie obecności matki i ojca w rodzinie. Autor w paragrafie przedstawił ogólną teologię małżeństwa. Innym przejawem diakonii jest kształtowanie solidarności międzypokoleniowej. We współczesnym społeczeństwie należy budować mosty między pokoleniami i tego, co ludzi łączy a nie dzieli. Miejscem gdzie młodzi mogą angażować się w tego rodzaju pomoc są ruchy, stowarzyszenia i wspólnoty apostołskie. Duchową postawą umożliwiającą tego rodzaju zaangażowanie jest wyzbycie się ducha tego świata i przyjęcie postawy służby. Również w tym paragrafie widzimy dużą ilość cytatów nauczania papieskiego (s. 130, 132). Kolejnym elementem diakonii miłości jest pomoc słabym i potrzebującym. Opcja preferencyjna na rzecz ubogich jest pewną formą pierwszeństwa w praktykowaniu miłości bliźniego i jest potwierdzona przez całą tradycję Kościoła. Chrześcijanin powinien reagować na każdy przejaw ubóstwa miłością i chęcią niesienia pomocy. Papieże w swoich orędziach na Światowe Dni Młodzieży wzywali ludzi młodych do zdecydowanego świadectwa miłości. Wyraża się ono w trosce o najsłabszych członków społeczeństwa, nienarodzonych, dzieci, chorych, niepełnosprawnych,

starych, ubogich i bezrobotnych. Jest to szczególna posługa ponieważ Chrystus utożsamia się z każdym potrzebującym pomocy (Mt 25,40). Ważnym obszarem diakonii Kościoła jest udział wiernych świeckich w życiu społecznym i politycznym. Jest to ich prawem a zarazem obowiązkiem. Formą świadectwa jest sprawowanie władzy i prowadzenie działalności politycznej w duchu służby społecznej, kompetentnie i uczciwie. Poza tym świeccy powinni być obecni w uprzywilejowanych ośrodkach kultury, jakimi są szkoły uniwersytety, ośrodki badań naukowych, środowiska twórczości artystycznej. Powinni być promotorami odnowy społecznej i wewnętrznej przemiany świata. W tej części pracy w zasadzie brakuje zakończenia.

W rozdziale V Doktorant niejako łączy młodych i wspólnotę Kościoła zwracając uwagę na ustawiczną młodość wspólnoty wierzących. Rozdział pozbawiony jest wstępu i rozpoczyna się obszernym cytatem z *Katechizmu Kościoła Katolickiego*. O młodości Kościoła decyduje więź z Chrystusem. Młodzi odkrywając tę więź mogą odegrać w Kościele ważną rolę, są jego przyszłością. W jedności z Chrystusem mogą w pełni zrealizować swoje powołanie, osiągnąć wzniosłe cele, zrealizować wiele dobra. Źródłem młodości Kościoła jest również Duch Święty. To On dokonuje przemiany i odnowy człowieka, który otwiera się na Jego działanie. To On przemienia zalęknionych i zamkniętych w wieczerniku Apostołów w odważnych głosicieli Chrystusa zmartwychwstałego. Źródłem młodości Kościoła jest również nieustanna reforma, zawsze w zgodzie z jego wiarą. Nawrócenie do Chrystusa warunkuje przeobróżenie człowieka. Kościół zawsze musi pamiętać, że jest w tym świecie, ale nie z tego świata. Sporo miejsca w tej części pracy poświęcono obecności człowieka w Internecie. Należało jednak wyraźniej uwypuklić związek środowiska cyfrowego z potrzebą ciągłej reformy Kościoła. Reforma ta powinna odnosić się do kwestii nurtujących ludzi młodych. Kościół ma interesować się ich problemami i odpowiadać na ich pytania. Tu również podsumowanie rozdziału jest skromne. Zacytowano jedynie wypowiedź Jana Pawła II.

Podsumowanie całej rozprawy jest nieco zdawkowe. Autor powtarza w nim główne tezy pracy. Czytelnik oczekiwałby tu oderwania się od tekstów papieskich, większego uogólnienia, syntezy analizowanych w pracy zagadnień, przedstawienia wizji Kościoła wyływającej z papieskiego nauczania w sposób samodzielny, oryginalny, odnoszący się do znaków czasu, z którymi zmagają się współczesny Kościół.

3. Walory pracy

Praca doktorska jest zawsze próbą zbadania jakiegoś obszaru rzeczywistości. Próbą odkrycia i bliższego przedstawienia określonej prawdy. Czytelnik oczekuje, by rozprawa była oryginalna i wносиła nowe elementy do dyscypliny w ramach której została przygotowana. Z pewnością rozwija samego Doktoranta, który bada wybrane zagadnienie. Jest też szansą pogłębienia myśli teologicznej, która zawsze ma służyć wierze. Rozprawa ks. Krzysztofa Krawczyka ubogaca nasze rozumienie Kościoła w oparciu o papieskie nauczanie skierowane do młodych w czasie Światowych Dni Młodzieży. Jest opracowaniem źródłowym i nowatorskim. Poszerza dorobek katolickiej nauki społecznej i teologii pastoralnej.

Współcześnie wielkim wyzwaniem jest dla Kościoła sekularyzacja. Każdy świadomie uczestniczący w życiu Kościoła stawia sobie pytanie: co powinniśmy czynić w sytuacji zmniejszania się ilości powołań do służby Bożej, uczestnictwa w niedzielnej Eucharystii, zmniejszającej się ilości świeckich należących do wspólnot kościelnych, słabnięcia społecznego oddziaływania religii? Jak dotrzeć do młodzieży, która rezygnuje z udziału w katechezie, nie praktykuje, dystansuje się wobec wspólnoty kościelnej. Ciekawą intuicją i podpowiedzią dla Kościoła jest sięgnięcie do nauczania papieskiego skierowanego do młodych zgromadzonych na Światowych Dniach Młodzieży. Warto pokazać w jaki sposób papież nauczają o Kościele, na jakie jego elementy zwracają uwagę, jakie wymieniają argumenty, by w nim pozostać. W czym upatrują nieustanną jego młodość? Recenzowana dysertacja jest próbą odpowiedzi na te ważne pytania. Opracowanie Księdza Krawczyka wpisuje się w te poszukiwania, inspiruje, służy znajdowaniu lepszych sposobów dotarcia do młodych i ukazania im prawdy Ewangelii w sposób dla nich zrozumiały, by mogli ją przyjąć, uwierzyć i dokonać fundamentalnego wyboru wiary i Kościoła.

W większości rozdziałów Autor wprowadza w problematykę, która będzie poruszana w określonej części rozprawy. Podaje numery poszczególnych paragrafów, które składają się na treść rozdziału. Czytelnik jest informowany o strukturze i treści rozdziału.

4. Uwagi krytyczne

Doktorant deklaruje, że chce uchwycić społeczny odbiór tych wydarzeń (s. 14). Wydaje się, że to ciekawe zagadnienie nie wybrzmiało w pracy zbyt obszernie. Istnieją opracowania dotyczące Światowych Dni Młodzieży (J.

Śliwak, R. Bartczuk, M. Wiechetek, B. Zarzycka, *Uczestnicy Światowych Dni Młodzieży o Polsce i Polakach*, Kalisz 2017). Szersze ukazanie tego aspektu ŚDM ubogaciłoby pracę i pozwoliło uchwycić społeczne oddziaływanie tych wydarzeń.

Autor obszernie odwołuje się do nauczania papieskiego. Wydaje się, że jego intencją było to, by w pracy przemówili sami papieże. Uderza fakt, że w wielu częściach pracy Autor obszernie cytuje ich wypowiedzi (s. 130, 131, 132, 137, 141, 152, 167). W prezentacji poszczególnych zagadnień należało dokonać parafrazy papieskich wypowiedzi, bardziej skupić się na samodzielnym prezentowaniu myśli papieskiej, różnych aspektów eklezjologii w przesłaniu do młodych. Autor powinien dopilnować płynności narracji, ukazać głębię ich nauczania, wskazać na oryginalność przesłania poszczególnych papieży.

W niektórych rozdziałach brakuje dobrych podsumowań, w których Autor zdobyłby się na samodzielne i oryginalne wnioski dotyczące poszczególnych rozdziałów, a także całości pracy. Podsumowania pozwoliłyby dokonać syntezy oraz sformułować trafne wnioski końcowe.

W pracy odwołującej się do nauczania kilku papieży Doktorant powinien uwypuklić stałość i zmienność ich doktryny. Jan Paweł II zainicjował Światowe Dni Młodzieży i nadał im określony kształt. Benedykt XVI nazywany papieżem teologiem z pewnością wniósł wiele interesujących inspiracji doktrynalnych. Franciszek ukierunkowany społecznie i duszpastersko prawdopodobnie wskazuje młodym konkretne sposoby zaangażowania we wspólnotę kościelną. Warto byłoby porównać ich nauczanie. Co każdy z nich wniósł do przesłania ŚDM? W jaki sposób papieże starali się odpowiadać na stojące przed Kościołem wyzwania? W ten sposób praca zyskałaby szerszą perspektywę. Natomiast Autor mógłby pochwalić się szeroką znajomością nauczania papieskiego, umiejętnością porównywania i tworzenia ciekawej syntezy.

5. Pytania

1. W jaki sposób dziś katechizować i głosić Ewangelię ludziom młodym?
2. Co Kościół powinien czynić w obecnej sytuacji społeczno-kulturowej charakteryzującej się sekularyzacją?

6. Wniosek końcowy

Rozprawa doktorska ks. mgra lic. Krzysztofa Krawczyka pt. „Wizja Kościoła w papieskich orędziach i przemówieniach na Światowe Dni Młodzieży” jest ciekawym opracowaniem odnoszącym się do wspólnoty Kościoła. W jej przygotowaniu wykorzystano obszerną bazę źródłową. Praca stanowi nowość w zakresie katolickiej nauki społecznej oraz teologii pastoralnej. Wnosi w te obszary nowe elementy. Doktorant przedstawił wizję Kościoła zawartą w papieskim nauczaniu w świetle podstawowych funkcji Kościoła. Rozprawa stanowi logiczną i zwartą całość. Praca spełnia zatem wymagania stawiane rozprawom doktorskim określone w Ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach naukowych i tytule w zakresie sztuki. Wnoszę zatem do Rady Dyscypliny Nauki Teologiczne Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie o dopuszczenie ks. Krzysztofa Krawczyka do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Ks. Wiesław Łużyński

Ks. dr hab. Wiesław Łużyński, prof. UMK

Toruń 27.04.2022